

Introduktion til slægtsberettigelsen og familierne bag Elers' Kollegium

Jørgen Elers og Anna Margrethe Wandall stiftede kollegiet, fordi de mistede deres børn ved Danmarkshistoriens hidtil værste brandkatastrofe, Operabranden i 1689. Derfor stammer de slægtsberettigede alle fra sidelinjer af hhv. familiens Elers og familien Wandall. Kollegiets denominatorer har traditionelt accepteret slægtskab, hvis man stammer fra stifternes oldeforældre.

Det er kun ganske få milde stiftelser, der overlever så længe som Elers' Kollegium har gjort det. Og selv om der i andre sammenhænge er udarbejdet legatstamtavler med flere tusinde navne på, så er der næppe nogen anden eksisterende dansk institution, der har så vidt forgrenet en efterslægt at tilgodese.

Antalsmæssigt har de slægtsberettigede alumner imidlertid udgjort et beskedent mindretal af det samlede antal alumner. Det findes endda en del eksempler på alumner, som først under - eller endog efter - alumnetiden bliver klar over, at de kunne være kommet ind som slægtsberettigede.

Begrundelsen for slægtsberettigelsen er formentlig den enkle, at efter 1600-tallets arveregler så var udarvingerne (søskende, og fjernere slægtninge) tvangsarvinger, når afdøde ikke efterlod sig livsarvinger. Da den enevældige konge, Christian V dispenserede fra loven og gav Elers ret til at oprette testamente, blev familiens arveret ophævet og omvekslet til en ret beskeden "rentenydelsesret".

Og over en periode på 300 år, så er slægtsberettigelsen naturligvis gået i glemmebogen hos langt de fleste efterkommere. Den er trods alt kun interessant for familier, hvor man vælger en akademisk uddannelse, og hvor København er det naturlige studiested. Sker det ikke i nogle få generationer, så forsvinder erindringen om dette mærkelige privilegium. En del af formålet med denne oversigt er at skærpe konkurrencen om pladserne på kollegiet ved at udbrede kendskabet til fortrinsretten blandt alle efterkommerne.

Men hvem er så familierne?

Jørgen Elers' far, Eggert Elers indvandrede til Skåne fra byen Burg på Fehmarn sammen med flere andre familiemedlemmer, der alle drev købmandshandel. Da Jørgen Elers tog springet over Øresund efter svenskekrigene, blev de øvrige medlemmer af familien tilbage. Der findes i Sverige og Finland et stort antal efterkommere efter dem, men selve slægtsnavnet uddøde i Sverige i 1937. De er ikke forsøgt medtaget i hverken stamtavlen eller listen over efternavne. Også den gren af familien Elers, der blev i Burg på Fehmarn, har tilsyneladende et stort antal efterkommere. Det er muligt, men aldrig undersøgt, om nogle af de danske familier, som idag bærer navnet Ehlers, stammer fra Burg og derfra er indvandret til Danmark. Der er endnu aldrig optaget alumner fra Elers' far side. (Nogle enkelte med efternavnet Ehlers er imidlertid slægtsberettigede på fru Elers' side.)

Om farmoren, Mette Reers familie vides kun, at hun kom fra Krempe i Holsten. Det fremgår af en *ligtale* over Eggert Elers. (Genoptrykt i Personalhistorisk Tidsskrift 1888, oprindeligt udkommet i Lund 1668)

De optagne slægtsberettigede på Elers-siden stammer altså fra Jørgen Elers' mors familie. I de sidste 200 år er der tale om descendenter af 2 personer, hhv. en kusine, Sophia Davidsdatter gift Seidelin, og en moster, Dorothea Christensdatter gift Braem, selv om han havde en del flere fætre og kusiner. Under udarbejdelsen af oversigten over efterkommere dukkede der store efterslægter af fætteren Frederik Knopper op. Og det

viste sig, at kusinen Sophia Didriksdatter og hendes mand Jørgen Seckmann også havde en anseelig efterslægt. Nogle få af dem har boet på kollegiet, men om de har kendt til deres tilknytning, er uvist.

Det er helt overvejende sandsynligt, at der findes et temmelig stort antal yderligere slægtsgrene, som ikke er optaget på listen. De fremgår bare ikke af det foreliggende trykte materiale, som jeg i øvrigt antager, at jeg kan vride en del mere ud af. Hvis man nærlæser kildeangivelserne, så vil man kunne se, at jeg nogle steder har en klar forventning om, at der må være mere efterslægt, men bare ikke har kunnet finde den. Det er meget, meget nemmere at foretage slægtsforskning, hvor man går bagud i tid, end fremad. Jeg håber meget, at de oversete grene selv melder sig på banen – også fordi privilegiet med fortrinsberettigelse gerne skulle afspejles i en lige så udstrakt vilje til at bidrage pekuniært til at sikre kollegiets fremtid.

Anna Margrethe Wandalls familie tilhører den absolutte top af datidens åndsaristokrati. Hendes bror, Hans, var teologisk professor. Hendes far og farfar var begge biskopper og det var morfaren og hans far også. Dem på fædrene side hedder begge Hans Wandall – ligesom hendes bror - og dem på mødrene side hedder begge Peder Winstrup, så man skal passe godt på ikke at forbytte dem med hinanden. Og da mormoren var blevet enke, giftede hun sig i øvrigt igen med yderligere en biskop, Hans Resen. Farmoren, der troskyldigt nok kendes som Margrethe Johansdatter, var moster til endnu en biskop, Hans Bagger, der giftede sig med såvel Griffenfelds søster som ærkebiskop Hans Svanes datter. Så det er borgerklassens absolut øverste hylde. Men der var også en skygge over familien. Anna Margrethes morfar var biskop i Lund og efter Karl Gustaf-krigene kollaborerede han helhjertet med det nye styre, der belønnede ham med adelsnavnet: Himmelstjerne. Det har nok stødt nogen i hans gamle land.

Udover at tilhøre et åndsaristokrati var familien Wandall stor – uoverskueligt stor. Anna Margrethe selv indgik i en søskendeflok på 12, men det er kun de 2 søstre gift Randulff og Schiellerup, der har nulevende afkom. De alumner i nyere tid, som har haft efternavnet Wandall, stammer helt overvejende fra en kusine, hvis børn foretrak deres mors efternavn fremfor farens. Men de kan også stamme fra enten fætre eller næstsøskendebørn. Og dem er der mange af. Der er formentlig 49 fætre og kusiner på fædrene side. Og i antal næstsøskendebørn når man pænt over 100. Som det var normalt dengang døde en stor del af dem i løbet af opvæksten, flere andre forsvinder ud i historiens tåger og nogle ved vi, ikke har efterladt sig afkom.

Hvis man vil have lidt proportioner i de tal, kan man tage udgangspunkt i et "model-samfund", hvor alle bliver gift, og alle ægtepar får 2 børn. I sådan en familiestruktur vil hvert menneske have 1 søskende, 4 fætre eller kusiner og 16 næstsøskendebørn. Så Wandall'erne er virkelig mange.

De forsvundne omfatter i vid udstrækning de Wandall'er, som i tiden inden Karl Gustav-krigene havde været så heldige at få embeder i Skåne, og som derfor fremover sendte deres børn til Universitetet i Lund, der som led i forsvenskningen af skånelandene blev oprettet med det klare formål at holde skåningene fra København.

Nogle af de grene vendte dog senere tilbage til Danmark, bl.a. biskop Bagger og 2 (eller 3) af hans brødre. I den gruppe er der imidlertid også familien Baden, som stammer fra et næstsøskendebarn af Anna Margrethe Wandall. Familien Baden har frekventeret kollegiet jævnlige.

Og så er der en massiv efterslægt efter en af Anna Margrethe Wandalls grandtanter, gift med Claus Plum. Kun nogle få har dog boet på kollegiet. Så de har jo nok ikke kendt til slægtskabet. Den gren rummer sjovt nok genealogen Johan C. L. Lengnick, der var den første dansker, som systematisk opstillede stamtavler over de fortrinsberettigede til forskellige legater.

En gren af familien, som vist helt har glimret ved sit fravær fra kollegiet, er Slange'erne. Peder Villadsen (Slange), der aldrig selv brugte efternavnet, var ligesom resten af familien biskop, og han var gift med en

kusine til Anne Margrethe Wandalls mor. Hans ældste søn blev adlet med navnet Slange, og der var formentlig endnu en søn, som også brugte navnet. Den ældste af sønnerne Slange, der er kendt for sin skildring af Christian IVs levned, og som er ophavsmand til de fleste af de gode anekdoter om ham, har med sikkerhed ikke efterladt sig børn. Det interessante er imidlertid søstrene, hvoraf mindst den ene har en stor og levende efterslægt. Prominent i den gren af familien er efternavnet Blicher, herunder forfatteren, Steen Steensen Blicher, som litteraturhistorikere altid tillægger et dysfunktionelt ægteskab, men som alligevel fik 10 børn med hustruen.

Blandt slægtsforskere er Slange-familien i øvrigt kendt for at være årsag til Løvenbalk-striden. Den handler om, at biskop Peder Villadsen (Slange) hævdede, at Gorm den gamle indgik blandt hans forfædre. Striden lever i bedste velgående og den kan gøre folk meget ophidsede. Slangernes tilknytning til Elers er efter min opfattelse mindst lige så spændende.

Familiekredsen til Jørgen Elers og Anne Margrethe Wandall rummer altså en lang række spændende personer. Henvend 30 af dem, som jeg har med i stamtavlen – og det er jo foreløbig kun stifternes ialt 8 par oldeforældre og deres efterkommere ned til oldebørn - har eksempelvis fundet plads i Dansk Biografisk Leksikon. Deres efterkommere rummer en hel masse flere, hvoraf nogle er prominente og andre det modsatte.

Forhåbentlig får jeg en dag tid til at skrive nogle flere ind i stamtræet.